

Handbok för EU:s bilaterala och regionala avtal

Kommerkollegium
National Board of Trade

Kommerskollegium är Sveriges expertmyndighet för utrikeshandel och handelspolitik. Vi arbetar för frihandel och öppna marknader, både inom och utanför EU. Kollegiet förser regeringen med analyser och annat underlag inför förhandlingar och diskussioner i EU och världshandelsorganisationen WTO.

Vi fungerar också som ombudsman för företag som stöter på handelshinder i sina utlandsaffärer.

Även privatpersoner kan göra en anmälan till Kommerskollegium om de kommer i kläm mellan olika regelsystem inom EU.

www.kommers.se

Förord

Kommerskollegium har fått i uppdrag att sammanställa en handbok att användas av Utrikesdepartementets regionala enheter då dessa samordnar regeringens arbete inför EU:s förhandlingar av bilaterala och regionala avtal. Uppdraget har avgränsats till procedurer och innehåll i nyligen ingångna avtal.

Beteckningen Europeiska unionen (EU) skapades genom Maastrichtfördraget 1992. EU är dock inte en självständig juridisk person med den rättsliga status som följer av detta. Dess bilaterala och regionala avtal ingås därför i strikt juridisk mening av Europeiska gemenskapen (EG). Av praktiska skäl har dock termen EU genomgående använts i handboken.

Handboken har författats av avdelningsdirektörerna Ingrid Nordgren och Alexandra Rydmark (främst kapitel 2 och 3).

Stockholm i september 2002

Peter Kleen
Generaldirektör

Innehållsförteckning

1. Politisk och ekonomisk ram för bilaterala och regionala avtal	3
1.1 Inledning	3
1.2 EU:s inställning till bilaterala och regionala avtal	4
1.3 Barcelonaprocessen och Europa-Medelhavsavtalen	5
1.4 Stabiliserings- och associeringsprocessen för länderna i södra Östeuropa	6
2. Juridiskt ramverk för EU:s bilaterala och regionala avtal	7
2.1. Legal grund för avtalets innehåll	7
2.1.1. Avtal om handel och ekonomiskt samarbete	8
2.1.2. Associeringsavtal	9
2.2. Processuella regler	10
2.2.1. Utarbetande av förhandlingsmandat	10
2.2.2. Förhandlingsdelegation och förhandlingsprocess	12
2.2.3. Parafering, undertecknande och ratifikation	13
2.2.4. Interimsavtal	15
3. WTO:s regler för bilaterala och regionala avtal	16
4. Innehåll i nyligen ingångna avtal och avtal under förhandling	18
4.1 Handel med varor	18
4.1.1. Övergångstider för tullavveckling i olika avtal	18
4.1.2. Avtalens täckningsgrad	19
4.1.3. Ursprungsregler	20
4.2 Handel med tjänster	21
4.2.1. Tjänstehandel i avtalen med Mexico och Chile	21
4.2.2. Tjänstehandel i Balkan-, Medelhavs- och GCC-avtalen	22
4.3 Investeringar	23
4.4 Immaterialrätt	25
4.5 Offentlig upphandling	26
4.6 Konkurrens	27
4.7 Suspendering av avtal	28
5. Hur de bilaterala och regionala frihandelsavtalen kan bana vägen för Sveriges och EU:s arbete med det multilaterala regelverket	29
5.1 Varor	30
5.2 Tjänster	30
5.3 Investeringar	31
5.4 Immaterialrätt	31
5.5 Offentlig upphandling	31
5.6 Konkurrens	32

1. Politisk och ekonomisk ram för bilaterala och regionala avtal

1.1. Inledning

- Europa-Medelhavsavtalen är en del av Barcelonaprocessen.
  - Stabiliserings- och associeringsavtalen ingår i stabiliserings- och associeringsprocessen för Balkanländerna (Zagrebprocessen).
  - De latinamerikanska avtalen beror dels på EU:s önskan att hålla jämna steg med USA:s förhandlingar om ett Free Trade Area of the Americas (FTAA), dels på önskan att utveckla handeln med dessa länder.
  - Hösten 2002 kommer EU att inleda förhandlingar om ekonomiska partnerskapsavtal med Afrika, Karibien och Stillhavsländerna (AKS).
-

EU:s bilaterala och regionala avtal omfattar i första hand närområdet. *EES-avtalet* är det mest avancerade avtal EU har. Det är ett fördjupat frihandelsområde som utsträcker den inre marknadsens fyra friheter till Island, Norge och Liechtenstein. *Europaavtalen* med kandidatländerna syftar till medlemskap i EU.¹ EU har också avtal med *Schweiz, Turkiet, Cypern, Malta* och *Sydafrika*.

Europa-Medelhavsavtalen är en del av den så kallade Barcelona-processen och *stabiliserings- och associeringsavtalen* med Balkanländerna ingår i stabiliserings- och associeringsprocessen för länderna i södra Östeuropa. Som en del av sin mellanösternpolitik slöt EU redan i slutet på 1980-talet ett samarbetsavtal med länderna i *Gulf Cooperation Council (GCC)*.² Förhandlingarna om ett frihandelsavtal med GCC har sedan 2001 gått in i ett aktivare skede.

Avtalen med de latinamerikanska länderna Mexico och Chile samt förhandlingarna med Mercosur ingår inte i ett bredare politiskt ramverk utan här är det dels EU:s önskan att hålla jämna steg med utvecklingen i det

---

1. Avtal med tio länder - Bulgarien, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Rumänien, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern.

2. Medlemmar är Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudiarabien och Förenade Arabemiraten.

av USA lanserade Free Trade Area of the Americas (FTAA), dels att främja handeln med dessa länder som är orsaken.

Hösten 2002 kommer EU att inleda förhandlingar om ekonomiska partnerskapsavtal (*Economic Partnership Agreement, EPA*) med Afrika, Karibien och Stillahavsländerna (AKS). Avtalen skall träda ikraft senast 2008.

Generellt innehåller de bilaterala och regionala avtalen följande komponenter:

- Krav på respekt för mänskliga rättigheter och demokrati.
- Politisk dialog.
- Upprättande av ett frihandelsområde i enlighet med WTO-reglerna.
- Immaterialrätt, tjänster, offentlig upphandling, konkurrensregler, statsstöd och monopol.
- Tvistlösning.
- Ekonomiskt samarbete.
- Samarbete på det sociala området och migration.
- Kulturellt samarbete.

1.2. EU:s inställning till bilaterala och regionala avtal

- Amsterdamslutsatserna innebär att EU skall ge prioritet åt överenskommelser med länder för vilka man redan åtagit sig att ingå avtal.
-

De så kallade Amsterdamslutsatserna slogs fast av Europeiska rådet 1997. Dessa innebär att EU i fortsättningen skall ge prioritet åt överenskommelser med de länder för vilka EU redan åtagit sig att ingå avtal. Eventuella nya frihandelsavtal skall analyseras utifrån kriterier som:

- WTO-förenlighet.
- Bidrag till EU:s offensiva handelsintressen eller andra politiska prioriteringar.
- Effekt på EU:s externa åtaganden i övrigt och på EU:s politikområden.
- Övergripande ekonomiska konsekvenser.
- Stödet för det multilaterala handelssystemet.

Frågan om nya avtal har nyligen diskuterats på nytt i EU, bland annat mot bakgrund av propåer från Andinska Gemenskapen³ och Singapore. EU:s linje är dock att prioritera de multilaterala förhandlingarna i WTO inom ramen för Doha-agendan.

1.3. Barcelonaprocessen och Europa-Medelhavsavtalen

- Barcelonaprocessen syftar till att upprätta ett frihandelsområde mellan EU och länderna runt Medelhavet till år 2010. Grunden är Europa-Medelhavsavtalen.
-

1995 antog EU en fördjupad Medelhavsstrategi, den så kallade Barcelonaprocessen. Förutom EU finns följande 12 deltagare i processen: Algeriet, Cypern, Egypten, Israel, Jordanien, Libanon, Malta, Marocko, Syrien, Tunisien, Turkiet och den palestinska myndigheten. Processen syftar till att upprätta ”ett övergripande Europa- Medelhavs-partnerskap” på tre områden:

- Politisk/säkerhetspolitisk dialog.
- Ekonomiskt och finansiellt samarbete (inklusive upprättandet av ett frihandelsområde).
- Kulturellt och socialt samarbete.

Målsättningen är att upprätta ett frihandelsområde till år 2010. Grunden är Europa-Medelhavsavtalen. Avtalen med Tunisien, Marocko, Israel och palestinska myndigheten har trätt ikraft och snart också avtalet med Jordanien. Ratifikationsprocessen pågår för avtalet med Egypten. Avtalet med Algeriet undertecknades i april och det med Libanon i juni 2002. Förhandlingar pågår med Syrien.

---

3. Bolivia, Colombia, Ecuador, Peru och Venezuela.

1.4. Stabiliserings- och associeringsprocessen för länderna i södra Östeuropa

---

- De fem Balkanländerna erbjuds att sluta stabiliserings- och associeringsavtal med EU.
  - Avtal har slutits med Makedonien och Kroatien.
-

Stabilitetspakten antogs av Ministerrådet i juni 1999. Processen, som kommissionen föreslår skall kallas Zagrebprocessen, syftar till att etablera en ram för att integrera västra Balkan i Europa och samarbetsstrukturerna där. De fem länderna på Balkan - Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Förbundsrepubliken Jugoslavien (Serbien), före detta jugoslaviska republiken Makedonien och Albanien - erbjuds att sluta stabiliserings- och associeringsavtal (SAA) med EU. Alla länder är tänkbara kandidater för medlemskap i EU, beroende på varje lands specifika förutsättningar och framgångsrika genomförande av SAA. Avtal har slutits med Makedonien och Kroatien. Förhandlingar med Albanien och Serbien skall inledas och så småningom också med Bosnien-Hercegovina.

2. Juridiskt ramverk för EU:s bilaterala och regionala avtal

För att beskriva det juridiska ramverket för EU:s bilaterala och regionala avtal på handelsområdet är det nödvändigt att undersöka dels om EG-fördraget ger kompetens till innehållet i avtalet, dels vilken procedur som skall följas.

2.1. Legal grund för avtalets innehåll

- Förhandlade frågor kan falla antingen under EU:s exklusiva kompetens, under nationell kompetens eller delad kompetens.
-

När ett internationellt avtal skall ingås kan de förhandlade frågorna ligga antingen under EU:s exklusiva kompetens, under nationell kompetens eller så faller de under delad kompetens. Kompetens innebär här vem som har beslutsmakten.

EU:s behörighet att ingå internationella avtal framgår i vissa fall uttryckligen av EG-fördraget, till exempel för associeringsavtal (artikel 310) och handelsavtal (artikel 133). Genom EG-fördraget har EU fått uppgiften att utforma och tillämpa en gemensam handelspolitik. Detta är en exklusiv kompetens som innebär att det är uteslutande EU och dess institutioner som sköter de internationella handelspolitiska relationerna.

Om områden som ligger utanför EU:s exklusiva kompetens berörs, ingås avtalet även av medlemsstaterna, ett så kallat *blandat avtal*. Denna konstruktion är inte beskriven i EG-fördraget,⁴ men har visat sig vara viktig, dels för att det är juridiskt nödvändigt när avtalsinnehållet rör både EU:s och nationella kompetensområden, dels av praktiska skäl när det är svårt att avgöra inom vems kompetensområde en fråga ligger.

---

⁴ Däremot finns en referens i artikel 102 i Euratom-fördraget.

2.1.1. Avtal om handel och ekonomiskt samarbete

- Gemenskapen har exklusiv kompetens vid hanteringen av den gemensamma handelspolitiken.
  - Omfattningen av den gemensamma handelspolitiken enligt artikel 133 i EG-fördraget är under ständig förändring.
-

Bilaterala och regionala avtal om handel och ekonomiskt samarbete ingås på grundval av artikel 133 i EG-fördraget. Som en följd av att medlemsländerna bedriver en gemensam handelspolitik gentemot tredje land har EU *exklusiv kompetens* på detta område.

Det finns ingen fullständig definition av vad den gemensamma handelspolitiken innefattar. Artikel 133 nämner områden som tullar, exportpolitik, antidumping och subventionsåtgärder. Idag råder det dock inga tvivel om att tillämpningsområdet för den gemensamma handelspolitiken inte bara omfattar handel med varor, utan även vissa aspekter av offentlig upphandling, livsmedelssäkerhet, investeringar, konkurrens och tvistlösning.

Generellt gäller att bilaterala och regionala avtalsförhandlingar om tjänster, investeringar och immaterialrätt - tre områden som också diskuteras inom WTO - inte faller under EU:s exklusiva kompetens. Dock har utvecklingen fört med sig att delar av dessa områden kommit att falla under artikel 133.⁵ För enkelhetens skull har dock internationella avtal som innefattar exempelvis tjänstehandel skett genom att både medlemsstaterna och EU deltar i förhandlingar och avtalslut.

I Nicefördraget nåddes en överenskommelse om att utsträcka rådets beslutsfattande med kvalificerad majoritet helt eller delvis inom 27 områden, bland annat slutande av internationella handelsavtal som rör tjänstehandel och immateriella rättigheter.⁶

---

5. Exempelvis finns det fyra olika leveranssätt för tjänster. Leveranssätt ett är gränsöverskridande handel, det vill säga där tjänsteleverantören och tjänstekonsumenten befinner sig i olika länder (exempelvis handel som avser data- och telebaserade transaktioner). Detta leveranssätt faller under artikel 133 enligt ett beslut från EG-domstolen, medan frågor som rör etablering eller personers rörlighet faller under delad kompetens.

6. Nicefördraget undertecknades den 26 februari 2001 och skall ratificeras i varje medlemsstat. Avtal rörande handel med kulturella och audiovisuella tjänster, utbildningstjänster samt sociala tjänster och tjänster som rör människors hälsa föreslås omfattas av delad kompetens mellan EU och dess medlemsstater. Förhandlingar om och ingående av internationella avtal på transportområdet skall också även i fortsättningen vara delad kompetens.

Detta illustrerar att begreppet ”den gemensamma handelspolitiken” förändras och utvecklas. EU:s kompetensområde utvidgas ständigt som en följd av utvecklingen av världshandeln och dess påverkan på den handelspolitiska dagordningen.

2.1.2. Associeringsavtal

- Associeringsavtal är avtal som innefattar mer än bara handel.
  - Kompetensen är delad mellan EU och medlemsländerna.
-

Artikel 310 i EG-fördraget ger EU kompetens att ingå associeringsavtal, ett avtal som innefattar mer än bara handel. Eftersom avtalen berör frågor som inte bara handlar om den gemensamma handelspolitiken är kompetensen *delad* mellan EU och *medlemsländerna*. Enligt artikeln får ”[g]emenskapen med en eller flera stater eller internationella organisationer ingå avtal som innebär en associering med ömsesidiga rättigheter och förpliktelser, gemensamt uppträdande och särskilda förfaranden”. Associeringsavtal inleds ofta i artikel 1 med ”[e]n associering upprättas härmed mellan EU och dess medlemsstater å ena sidan och ...(landets namn) å den andra sidan”, varefter målen med avtalen anges.

Associeringsinstrumentet skapades främst för utomeuropeiska länder och områden som i egenskap av före detta kolonier hade särskilt nära ekonomiska förbindelser med en del av EU:s ursprungliga medlemsstater. Då införandet av en gemensam yttre tullmur inom EU skulle ha stört handelsutbytet med dessa länder och områden var det nödvändigt att införa särskilda bestämmelser.

Associeringsavtal har i vissa fall också kommit att bli ett första steg för ett lands inträde i EU, genom att kandidatlandets ekonomiska förhållanden knyts närmare EU:s. Exempel på sådana associeringsavtal är Europaavtalen med länderna i Öst- och Centraleuropa samt stabiliserings- och associeringsavtalen med länderna i västra Balkan. De avtal som slutits mellan EU och Medelhavsländerna under 1990-talet är också associeringsavtal enligt artikel 310.

Under senare år har det skett en förändring av innebörden i begreppet associeringsavtal. Successivt har avtal, med liknande materiellt innehåll som i ovan nämnda avtal och som syftar till associering, slutits med

länder utan att det handlar om inträde i EU eller om ett geografiskt närbeläget land. Ett exempel är Mexicoavtalet som ofta betecknas som ett associeringsavtal. Strikt juridiskt antogs det dock med hjälp av ett flertal olika artiklar i EG-fördraget. Förskjutningen i användandet av termen associeringsavtal har inneburit att EU:s senaste bilaterala och regionala avtal, till exempel med Sydafrika, nu också juridiskt accepteras som ett associeringsavtal och antagits med artikel 310 som legal grund. Det är även troligt att Chileavtalet kommer att antas med hjälp av denna artikel.

2.2. Processuella regler

De processuella reglerna för att sluta ett handelsrelaterat regionalt avtal finns i artiklarna 133 och 300 i EG-fördraget. Arbetet med att ingå internationella avtal delas mellan kommissionen och rådet. För avtal som faller under delad kompetens kopplas också Europaparlamentet och parlamenten i medlemsländerna in i processen.

2.2.1. Utarbetande av förhandlingsmandat

- På uppdrag av rådet utarbetar kommissionen ett förslag till förhandlingsmandat.
  - Förslaget läggs fram till rådet som tar beslut med kvalificerad majoritet eller enhälligt vid associeringsavtal.
-

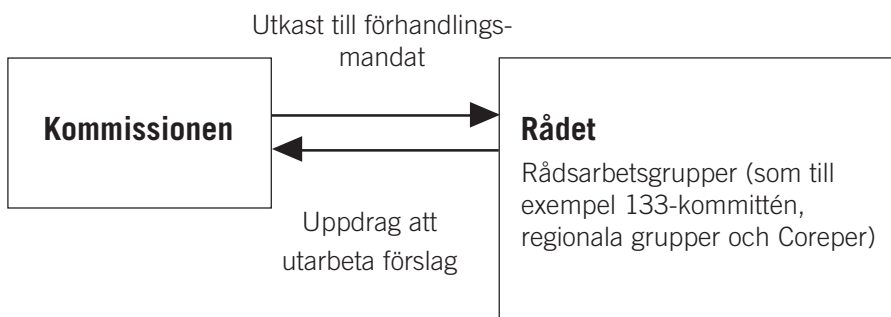
Gemenskapen ges befogenhet att agera på det handelspolitiska området genom artikel 133 och mer utförligt i artikel 300 i EG-fördraget. Det är kommissionens uppgift att lägga fram förslag till rådet om hur politiken skall genomföras. Rådet ber kommissionen utarbeta ett förslag till förhandlingsmandat som sedan läggs fram till rådet för beslut. Kommissionens förslag förbereds av generaldirektoratet för handel (DG Trade)

tillsammans med andra generaldirektorat. Detta diskuteras sedan i relevanta rådsarbetsgrupper med en rådgivande funktion. De handelsrelaterade delarna behandlas i 133-kommittén som möts varje vecka. Kommittén har fått sitt namn efter artikel 133 i EG-fördraget som stadgar att kommissionen skall föra handelsförhandlingar i samråd med en kommitté som utses av rådet. Vidare diskuteras förslaget i den berörda geografiska rådsarbetsgruppen.

När kommissionen och medlemsländerna i arbetsgrupperna kommit överens om texten på mandatutkastet går detta till de ständiga representanternas kommitté, Coreper. Denna har i uppdrag att förbereda rådets arbete för godkännande.

Vid fastställande av förhandlingsmandatet fattar rådet beslut med kvalificerad majoritet, såvida det inte rör sig om ett associeringsavtal, då beslut skall tas enhälligt.

Utkast till förhandlingsmandat för Europa-Medelhavsavtalen, stabiliserings- och associeringsavtalen samt avtalen med de latinamerikanska länderna har varit mycket omfattande, eftersom avsikten varit att de skall täcka många områden. Vanligen omfattar ett utkast en översikt över samtliga artiklar i det tilltänkta avtalet med förslag om innehåll.

2.2.2. Förhandlingsdelegation och förhandlingsprocess

- Kommissionen förhandlar bilaterala och regionala avtal för EU:s räkning.
  - Även då medlemsländerna kopplas in brukar kommissionen få mandat att förhandla ensam, utan att föregripa frågan om slutgiltig kompetensfördelning.
  - Kommissionen representeras av olika sakkunniga personer, beroende på vilka frågor som är uppe till förhandling.
  - Rådet följer förhandlingar genom berörda rådsarbetsgrupper som 133-kommittén, regionala grupper och Coreper.
-

EU:s procedur ser olika ut i olika bilaterala och regionala förhandlingar och beror mycket på vilka områden som är uppe till diskussion. Om de förhandlade frågorna ligger under EU:s exklusiva kompetensområde förhandlar enbart kommissionen för EU:s räkning.

Även om frågorna faller under delad kompetens och medlemsländerna kopplas in, brukar kommissionen få mandat att förhandla ensam, utan att föregripa frågan om den slutgiltiga kompetensfördelningen. Enligt en uppförandekod för förhandlingar om handel med tjänster har dessutom intresserade medlemsländer rätt att närvara vid förhandlingar om tjänstehandel.⁷ Denna kod har också kommit att användas i förhandlingar om immaterialrätt. Är de aspekter som faller under delad kompetens bara marginella har också EG-domstolen sagt att kommissionen har rätt att förhandla för medlemsländernas räkning. Kommissionen skall dock hålla medlemsländerna tillräckligt informerade.

Den politiska vikten och innehållet i de bilaterala och regionala avtalen är också avgörande för hur förhandlingarna sköts internt av kommissionen. Oftast sker förhandlingarna på olika nivåer; ministernivå (med ansvarig kommissionär), på ”senior official” nivå (med generaldirektörer och direktörer) och på teknisk nivå (med övriga tjänstemän).

EU:s chefsförhandlare är ofta generaldirektören för yttre förbindelser, med direktören för det relevanta geografiska direktoratet som ersättare. Detta gäller särskilt om det rör sig om ett associeringsavtal. Generaldi-

---

7. Rådsdokument 6948/94.

rektören för handelsdirektoratet är chefsförhandlare om det bilaterala eller regionala avtalet enbart handlar om handel. Handelsdirektoratet samordnar alla handelsaspekter med andra direktorat som jordbruk, miljö, näringsliv, fiske, konkurrens och energi.

Efter varje förhandlingsrunda läggs resultatet fram i relevanta rådsarbetsgrupper som den geografiska arbetsgruppen och 133-kommittén. Där diskuteras frågor inför varje ny runda. Mellan rundorna förekommer också mer eller mindre direktkontakt mellan förhandlarna från EU och det andra landet eller regionen.

2.2.3. Parafering, undertecknande och ratifikation

- Parafering innebär att ett avtal godkänns preliminärt med initialer.
  - I vissa fall räcker det med att en stat undertecknar avtalet. I andra fall krävs ratificering genom att parterna utväxlar ratifikationsinstrument vid en särskild ceremoni.
  - I EU skickar kommissionen det färdiga avtalet till rådet där det granskas av rådsarbetsgrupperna. Rådet fattar beslut med kvalificerad majoritet (handelsavtal) eller enhälligt (associeringsavtal).
  - Medlemsländerna ratificerar och godkänner bilaterala och regionala avtal som faller under delad kompetens.
  - I Sverige fattar regeringen beslut om internationella överenskommelser. I vissa fall krävs riksdagens godkännande.
-

När en överenskommelse nåtts mellan EU och ett land eller region brukar parternas chefsförhandlare först förse dokumentet med sina initialer, så kallad *parafering*. Härigenom bekräftas innehållets riktighet före det slutgiltiga undertecknandet. Förfarandet innebär att en preliminär överenskommelse nåtts. Sedan följer en period då båda parter har en intern genomgång av det som överenskommit, bland annat sker översättningar av avtalet.

Det slutliga godkännandet av det bilaterala och regionala avtalet sker efter interna procedurer hos avtalsparterna EU, det tredje landet eller regionen och medlemsländerna då det rör sig om associeringsavtal. I

vissa fall kan en stat eller EU tillträda överenskommelsen genom att bara underteckna den. I andra fall krävs att staten eller EU efter undertecknandet *ratificerar* avtalet. Bilateral och regionala avtal ratificeras genom att parterna utväxlar ratifikationsinstrument vid en särskild ceremoni. Då är det först genom denna åtgärd som överenskommelsen blir bindande.

Inom *EU* ser processen ut som följer. När kommissionens president undertecknat den godkända avtalstexten skickas detta till rådet. Där granskar rådsarbetsgrupperna det färdiga avtalet. För beslut av rådet ställs samma krav på kvalificerad majoritet (handelsavtal) eller enhällighet (associeringsavtal) som gäller för fastställandet av förhandlingsmandatet.

För att avtalet skall träda i kraft måste sedan Europaparlamentet informeras. Vid handelsavtal skall Europaparlamentet höras. För associeringsavtal krävs Europaparlamentets samtycke med enkel majoritet, det vill säga mer än hälften av de 626 platserna i parlamentet.

För att ett associeringsavtal skall träda i kraft krävs också godkännande från de *nationella parlamenten*. Det nationella förfarandet efter att avtalstexten förhandlats klart är olika i olika medlemsländer, allt beroende på nationell lagstiftning. I en del länder räcker det med ett regeringsbeslut medan det i andra krävs den lagstiftande församlingens godkännande.

I *Sverige* får en internationell överenskommelse undertecknas först sedan regeringen fattat ett sådant beslut. Beslutet fattas på föredragning av det statsråd till vars sakområde ärendet har närmast anknytning. Om ett avtal med en annan stat eller organisation förutsätter en lagändring, ett anslagsbeslut eller är av större vikt, krävs dock att regeringen inhämtar riksdagens godkännande. Huruvida en fråga är av större vikt eller inte avgörs av regeringen, i första hand av det statsråd som föredrar. För bilateral och regionala avtal brukar alltid riksdagens godkännande inhämtas.

2.2.4. Interimsavtal

- Interimsavtal kan provisoriskt användas för att sätta delar av avtalet i kraft.
-

De bilaterala och regionala handelsavtalen är vanligen blandade avtal eftersom de omfattar områden som hör under såväl EU:s som medlemsstaternas kompetensområden, såsom tjänstehandel och immaterialrätt. Med hänsyn till den tid som ratificeringsprocessen i medlemsländerna och samtycket från Europaparlamentet tar, och för att de handelsrelaterade bestämmelserna i avtalet snabbt skall kunna träda i kraft, kan parterna komma överens om att ingå ett interimsavtal. Artikel 300.2 i EG-fördraget slår fast att undertecknandet av ett internationellt avtal ”kan åtföljas av ett beslut om provisorisk tillämpning före ikraftträdandet”. Ett sådant täcks till hundra procent av artikel 133 och är inte av blandad natur.

Ett interimsavtal kan sättas ikraft genom beslut av Ministerrådet. Europaparlamentet skall informeras härom och ombes endast avge ett yttrande. Rådet är inte bundet av detta yttrande. Genom ett sådant rådsbeslut kan tullavtrappningen påbörjas och därigenom upprättandet av ett frihandelsområde. Interimsavtalet är i kraft tills dess avtalet i sin helhet träder i kraft, det vill säga när det har ratificerats av medlemsländerna och Europaparlamentet samt det avtalsslutande landet eller regionen.

3. WTO:s regler för bilaterala och regionala avtal

- Varuhandelsavtalet GATT slår fast vissa kriterier för att få upprätta en tullunion eller ett frihandelsområde. Bland annat måste det ske inom en rimlig tidsperiod och leda till att tullar och restriktiva handelsregleringar avskaffas för i stort sett all handel.
  - I tjänsteavtalet GATS sägs att ett avtal om ekonomisk integration skall ha väsentlig sektorstäckning och i stort sett all diskriminering på tjänsteområdet skall avvecklas mellan parterna.
-

De grundläggande reglerna för bilaterala och regionala avtal finns i WTO:s varuhandelsavtal GATT artikel XXIV om tullunioner och frihandelsområden. I Uruguayrundan gjordes en överenskommelse om uttolkningen av artikeln.⁸

Artikel XXIV fastslår flera villkor som skall vara uppfyllda för att bilda en tullunion eller ett frihandelsområde. Bland annat gäller att:

- tullar och andra handelsregleringar gentemot övriga WTO-medlemmar inte får öka som helhet,
- upprättandet av en tullunion eller frihandelsområde skall ske inom en rimlig tidsperiod. I överenskommelsen har man beslutat att längsta övergångstid skall vara tio år, men att undantag kan göras i särskilda fall, samt
- tullar och andra restriktiva handelsregleringar skall avskaffas beträffande *i stort sett all handel* mellan parterna i frihandelsavtalet.

Någon uttolkning av begreppet *i stort sett all handel* har inte gjorts i WTO. Det främsta tvisteämnet har varit huruvida begreppet skall tolkas kvalitativt eller kvantitativt, det senare med innebörd att en viss procent

---

8. Understanding on the Interpretation of GATT Article XXIV.

av den totala handeln måste omfattas. EU har satt sitt eget riktmärke som innebär att minst 90 % av den existerande handeln mellan EU och motparten i det bilaterala eller regionala avtalet skall omfattas.

Sveriges ställning i diskussionerna kring tolkningen är att tonvikten skall läggas vid den kvalitativa aspekten. Största möjliga avveckling av handelshindren måste eftersträvas. Ett kvantitativt riktmärke är att minst 95 % av handelsvolymen bör omfattas då avtalet enbart rör i-länder. Då avtal sluts mellan i- och u-länder accepteras en något lägre täckning. Vidare anser Sverige att ingen större sektor borde vara utelämnad från liberalisering, det vill säga inte heller jordbrukshandeln.

I WTO:s tjänsteavtal GATS reglerar artikel V frågan om ekonomisk integration. Det finns flera formuleringar i artikel V som liknar formuleringar i artikel XXIV GATT. Enligt artikeln i GATS skall ett avtal om ekonomisk integration på tjänsteområdet ha *väsentlig sektorstäckning* och i stort sett all diskriminering på tjänsteområdet mellan parterna skall avvecklas. Enligt kommissionen bör detta innebära åtaganden som går utöver vad EU:s medlemsländer och motparten i förhandlingarna gjort i GATS, det vill säga ett betydande "GATS plus". Dessutom skall liberaliseringen av tjänstehandeln mellan parterna genomföras inom en rimlig tidsperiod.

En permanent kommitté för bilaterala och regionala handelsarrangemang (CRTA) har upprättats i WTO för kontinuerlig översyn av dessa avtal. Tolkningen av WTO:s regler för bilaterala och regionala handelsavtal är långtifrån klargjord. Oenigheten har lett till att diskussioner om ett klarläggande under en längre tid förts i CRTA, liksom i informella konsultationer, utan att några lösningar nåtts. Doha-deklarationen innehåller en överenskommelse att fortsätta sådana diskussioner i förhandlingsgruppen för regler.

4. Innehåll i nyligen ingångna avtal och avtal under förhandling

4.1. Handel med varor

4.1.1. Övergångstider för tullavveckling i olika avtal

- Avtalen är vanligen asymmetriska, det vill säga EU avvecklar sina industrivarutullar genast eller efter en kortare övergångstid.
  - I Medelhavsavtalen avvecklas tullarna på industrivaror under en tolvårsperiod.
  - Makedonien avvecklar industrivarutullarna under en tioårsperiod och Kroatien under en sexårsperiod.
  - I avtalet med Mexico ger EU full tullfrihet från 2003. Mexico ger full tullfrihet 2007. EU ger Chile full tullfrihet tre år efter ikraftträdandet och Chile avvecklar tullarna under en sjuårsperiod.
-

I alla avtal är *avvecklingen av tullar* på industrivaruområdet och för vissa bearbetade jordbruksvaror det centrala elementet. Vanligen är avtalen asymmetriska, det vill säga EU avvecklar sina tullar genast eller efter en kortare avvecklingsperiod än motparten. Längst tid för att avveckla tullarna på industrivaror får Medelhavsländerna och Makedonien. I samtliga bilaterala och regionala avtal är jordbruksprodukterna känsliga för EU. Särskilt gäller det vin, olivolja, tomater, citrusfrukter, lök och snittblommor.

EU beviljade arabländerna tullfrihet för industrivaror redan innan *Medelhavsavtalen* slöts. I Medelhavsavtalen ger EU tullfria kvoter för känsliga jordbruksvaror och tullfrihet för mindre känsliga. Enligt avtalen sker avvecklingen av tullar på industrivaror från EU i olika intervall under en tolvårsperiod. I avtalet med Egypten sker tullavvecklingen för bilar först efter femton år. I avtalet med Israel råder full ömsesidig tullfrihet för industrivaror och en gradvis liberalisering för jordbruksvaror.

I avtalen med *Balkanländerna* Makedonien och Kroatien ger EU tullfrihet för industrivaror, men övervakningslicenser gäller för tekovaror fram till år 2005. Makedonien avvecklar tullarna på industrivaror från EU under en tioårsperiod. För Kroatien är avvecklingsperioden sex år. Då avtalet träder ikraft avskaffar EU kvantitativa restriktioner och tullar för jordbruksvaror från de båda länderna med några få undantag, nämligen ”baby beef”, vin och vissa fiskeprodukter.

I avtalet med *Mexico* avskaffar EU tullarna för industrivaror så att full tullfrihet råder från och med år 2003. Enligt avtalet med *Chile* kommer merparten av industrivarorna att vara tullfria när avtalet träder i kraft. För övriga produkter trappas tullen ner i fyra lika stora steg under tre år. Mexico avskaffar tullarna stegvis så att full tullfrihet för industrivaror från EU råder år 2007. Chile avvecklar tullarna för industrivaror stegvis under en sjuårsperiod. Ifråga om jordbruks- och fiskeprodukter har båda parter uteslutit vissa varor.

Enligt utkastet till avtal med *GCC* skall ett frihandelsområde upprättas mellan parterna under en övergångsperiod om högst tio år efter det att avtalet trätt kraft.

4.1.2. Avtalens täckningsgrad

- Täckningsgraden i avtalen för industrivaror är i stort sett 100%.
  - Täckningsgraden för jordbruksvaror kan ligga mellan 60% och 90%.
-

När det gäller *täckningsgraden* är denna i avtalet med *Mexico* 95 % av den existerande bilaterala handeln: 100 % för industrivaror, 62 % av handeln med jordbruksprodukter och 99,5 % av handeln i fiskerisektorn. Avtalet med *Chile* omfattar alla industrivaror och merparten av produkterna blir tullfria när avtalet träder ikraft. Vidare täcks 90 % av EU:s nuvarande import av jordbruksvaror och 99 % av fiskeprodukterna.

När det gäller de tre *Medelhavsavtalen* är det främst den ömsesidiga handeln med jordbruksvaror som får en chans att öka. EU är redan den

största leverantören av industrivaror till dessa länder. EU ger i avtalen befrielse från tullar och kvantitativa restriktioner för ett stort antal jordbruksprodukter då avtalen träder ikraft, med undantag för vissa känsliga jordbruksvaror där man upprättar tullfria kvoter. Ömsesidig tullnedsättning ges för ett betydande antal vidareförädlade jordbruksprodukter och fiskeprodukter.

Täckningsgraden i avtalen med *Makedonien* och *Kroatien* på industrivaruområdet torde vara 100 %. Avtalet med Makedonien innebär bland annat att tullarna för tekovaror från EU gradvis trappas ned under en nioårsperiod och för stål under en fyraårsperiod. För Kroatien är motsvarande tullavvecklingsperiod tre respektive fem år. Full liberalisering gäller för alla varor från Makedonien och Kroatien till EU med undantag för de tidigare nämnda jordbruks- och fiskeprodukterna. Avtalen bör leda till att den ömsesidiga handeln med jordbruksvaror ökar och på sikt exporten av tekovaror och stål från EU.

4.1.3. Ursprungsregler

- Ursprungsreglerna i de bilaterala och regionala avtalen skall i möjligaste mån vara harmoniserade med dem som gäller i Europaavtalen.
-

Ursprungsreglerna i de olika bilaterala och regionala avtalen beskriver vilken process en vara skall ha genomgått för att uppnå ursprung och därmed få förmånsbehandling, tullfrihet eller tullnedsättning. Det är alltså bara varor med ursprungsstatus som får förmånsbehandling. Detta kan föra med sig att de förmåner som avtalet teoretiskt ger kan gå om intet ifall ursprungsreglerna och då främst listreglerna⁹ är alltför strikta.

Det är alltid kommissionens utgångspunkt att ursprungsreglerna skall vara harmoniserade med Europaavtalen. Detta är dock en förhandlingsfråga, vilket innebär att det kan finnas vissa undantag, som i avtalen med *Chile* och *Mexico*.

---

9. Den specifika behandling som krävs för att en specifik vara skall få ursprung.

4.2. Handel med tjänster

EU:s önskemål är att de bilaterala och regionala avtalen också skall täcka tjänstehandeln så långt möjligt. Under avsnitt tre har redogjorts för GATS artikel V om ekonomisk integration på tjänstehandelsområdet.

4.2.1. Tjänstehandel i avtalen med Mexico och Chile

- Avtalen med Mexico och Chile omfattar alla tjänstesektorer med undantag för audiovisuella tjänster, flygtransporter och kustsjöfart (cabotage). Detta för att avtalen skall vara förenliga med artikel V i GATS-avtalet.
-

Avtalet med *Mexico* kan sägas uppfylla GATS-kraven. Avtalet omfattar all tjänstehandel mellan parterna med undantag för audiovisuella tjänster, flygtransporter och kustsjöfart (cabotage). I stort sett alla hinder för tjänstehandeln i form av begränsningar i marknadstillträdet genom etablering av tjänsteföretag eller diskriminering i förhållande till inhemska företag skall vara avskaffade senast tio år efter att avtalet trätt ikraft. EU och dess medlemsländer samt Mexico förbinder sig till ett ”standstill” vid ikraftträdandet, det vill säga att inte införa några nya restriktioner. Inom tre år skall gemensamma rådet i avtalet fatta beslut om att avskaffa väsentligen alla kvarvarande hinder för handeln med de tjänster som avtalet omfattar. Beslutet skall omfatta en förteckning över åtaganden som fastställer liberaliseringsnivån.

I avtalet med *Chile* undantas också de ovannämnda sektorerna, men som helhet är Chileavtalet mer långtgående än Mexicoavtalet. Nivån på EU:s åtaganden är dock bara lite liberalare än EU:s åtaganden i GATS. Chile har däremot gjort långtgående åtaganden som vida överskrider de åtaganden man gjort inom ramen för GATS. Liksom i avtalet med Mexico skall parterna mötas tre år efter ikraftträdandet och undersöka möjligheterna att ta bort kvarvarande restriktioner. Chileavtalet innehåller dock, till skillnad från Mexicoavtalet, grundläggande regler om att

inhemska regleringar, när det gäller krav och procedurer för licensiering och certifiering av motpartens tjänsteföretag, inte skall vara mer handelshindrande än nödvändigt. När det gäller finansiella tjänster och telekommunikation går Chileavtalet inte längre än parternas åtaganden i GATS, det vill säga det finns inget ”GATS plus”, vilket kan strida mot artikel V i GATS.

4.2.2. Tjänstehandel i Balkan-, Medelhavs- och GCC-avtalen

- I stabiliserings- och associeringsavtalen förbinder sig parterna liksom i Europaavtalen att gradvis göra det möjligt att tillhandahålla tjänster hos varandra och vidta åtgärder för att göra detta möjligt.
  - I Medelhavsavtalen gäller GATS-åtagandena, men parterna skall på sikt överväga integrationsavtal i enlighet med artikel V i GATS.
-

I EU:s avtal med *Kroatien* gäller åtagandet i GATS. Detsamma kommer att gälla för *Makedonien* då landet blir WTO-medlem. Då avsikten med stabiliserings- och associeringsavtalen är att Balkan-länderna på sikt skall kunna bli kandidatländer förbinder sig parterna att gradvis göra det möjligt att tillhandahålla tjänster hos varandra och vidta åtgärder för att göra detta möjligt. I avtalet med Kroatien skall parterna fyra år efter att avtalet trätt ikraft vidta nödvändiga åtgärder för detta.

I de tre *Medelhavsavtalen* erbjuder EU sina GATS-åtaganden till Algeriet och Libanon som inte är WTO-medlemmar. Dessa får å sin sida erbjuda europeiska tjänsteexportörer mest gynnsam nations behandling (MGN) och nationell behandling för företag som etablerar sig i länderna. I avtalet med Egypten gäller GATS-åtagandena men man kommer att överväga att utvidga avtalets räckvidd till att omfatta ömsesidig etableringsrätt. I avtalet med Algeriet skall man överväga att ingå ett integrationsavtal i enlighet med artikel V i GATS senast fem år efter det avtalet trätt ikraft. Detsamma gäller i avtalet med Libanon, dock utan angivande av tidsgräns.

I EU:s utkast till avtal med *GCC* anges att alla tjänster skall omfattas med undantag av samma tre sektor som i avtalen med Mexico och Chile.

4.3. Investeringar

- Endast avtalen med Mexico och Chile innehåller ett kapitel om investeringar. Mexicoavtalet innehåller dock inga åtaganden. I Chileavtalet garanterar parterna varandra nationell behandling av investerare i tillverkningsindustrin.
-

Regelverk kring investeringar handlar främst om etableringsrätt för utländska investerare, men även om områden som kapitalrörelser och generella investeringsfrämjande åtgärder. Etableringsrätt kan erbjudas på basis av nationell behandling eller enligt MGN. Endast de mer avancerade bilaterala avtalen täcker investeringar på ett mer djupgående plan. Kapitalrörelser omnämns i och för sig i princip alltid (dock ibland enbart i form av åtagandet att inte införa några nya restriktioner för kapitalrörelser). De nyare avtalen innehåller skrivningar om investeringsfrämjande, medan etableringsrätt tillhör ovanligheterna.

Exempel på avtal som enbart föreskriver fria kapitalrörelser i samband med direktinvesteringar och innehåller några allmänna skrivningar rörande investeringsfrämjande (i tjänstesektorer gäller dock MGN) är *Medelhavsavtalen*.

I *stabiliseringsavtalen* med Kroatien och Makedonien finns också omfattande investeringskapitel som avser nationell behandling (med undantag för vissa transportsektorer). När det gäller kapitalrörelser skall fri rörlighet råda för de flesta former av kapital och i övrigt får inga nya restriktioner införas. Avtalen innehåller även skrivningar om investeringsfrämjande med det slutliga målet att underteckna bilaterala investeringsavtal.

Investeringskapitlet i *Mexicoavtalet* innehåller endast en definition av begreppet investeringar, nämligen direktinvesteringar, investeringar i fastigheter samt värdepapper som representerar en säkerhet. Avtalet innehåller dock inte några åtaganden för dessa investeringar, utan utgör

främst en avsiktsförklaring. Det innehåller inte heller några åtaganden om kapitalliberaliseringar. Utfallet kan förklaras med kompetensdiskussionerna och den brist på enighet mellan kommissionen och medlemsländerna som rådde under förhandlingarna. Resultatet är inte jämförbart med investeringskapitlet i NAFTA som kommissionens ursprungliga avsikt var. Det enda substantiella åtagandet som EU-länderna och Mexico kunde komma överens om var ett kombinerat åtagande om standstill för betalningar i anslutning till investeringar.

Associeringsavtalet med *Chile* är på investeringsområdet ett av EU:s mest långtgående bilaterala frihandelsavtal. I detta finns ett kapitel om investeringar samt om betalningar och kapitalrörelser. Parterna garanterar varandra nationell behandling av investerare i tillverkningsindustri. Däremot har flera EU-medlemmar några inskränkningar i alla sektorer, bland annat när det gäller formering av juridisk enhet (Sverige kräver till exempel att en grundare skall vara skriven inom European Economic Area (EEA)), förvärv av fast egendom och krav på skrivningsort. Med avseende på de sektorspecifika begränsningarna härrör sig dessa till jordbruket, fiskerinäringen och gruvindustrin. Särskilt fisket är försett med reservationer. Inga begränsningar finns inom tillverkningsindustrin (bortsett från vapenindustrin). Även några begränsningar görs på energiområdet.

Begränsningarna för europeiska investerare i Chile gäller främst de investeringar som sker under en särskild (och frivillig) lag. Med avseende på sektorspecifika begränsningar finns dessa - i likhet med inom EU - framförallt inom fisket. Även gruvindustrin och energisektorn har vissa begränsningar. För övrigt finns inga begränsningar vad gäller jordbruket eller tillverkningsindustrin.

4.4. Immaterialrätt

- I avtalen med Medelhavsländerna och Mexico gäller TRIPS-avtalet.
  - Avtalet med Chile kan kvalificeras som TRIPS plus, på grund av krav på ”lämpliga och effektiva medel” för säkerställande av immaterialrättigheter utöver de som krävs enligt TRIPS.
  - Avtalen med Balkanländerna är jämförbara med Europaavtalen i sina bestämmelser om immaterialrätt och innehåller krav på ett immaterialrättsligt skydd likvärdigt det som erbjuds av EU, det vill säga starkare än TRIPS.
-

I *Medelhavsavtalen* åtar sig parterna att bevilja och säkerställa ett tillräckligt och effektivt skydd enligt rådande och högsta internationella normer.

Även i avtalet med *Mexico* bekräftar parterna förpliktelser som härstammar från ingångna avtal, samt åtar sig att inom en viss tid ansluta sig till ytterligare internationella konventioner om immaterialrätt. Vidare upprättas ett samrådsorgan vars uppgift blir att lösa eventuella immaterialrättsliga problem.

I avtalet med *Chile* gör parterna större åtaganden än tidigare i liknande avtal. Man åtar sig inte bara att ansluta sig till vissa internationella konventioner före vissa bestämda tidpunkter, utan också att tillhandahålla lämpliga och effektiva medel för säkerställande av skydd enligt dessa konventioner. Denna formulering är starkare än tidigare eftersom man nu åtar sig att tillhandahålla särskilda ”medel” för genomförande av dessa konventioner. Eftersom parterna utfäster sig att säkerställa skydd enligt konventioner som ännu inte är inkorporerade i TRIPS-avtalet kan innehållet i avtalet kvalificeras som ”TRIPS plus”. Dessutom har Chile även skrivit under ett vin- och spritavtal som innehåller åtagande om skydd för beteckningar som är mer långtgående än TRIPS-bestämmelserna. De ovannämnda förpliktelserna omfattas av tvistlösningsförfarandet i associeringsavtalet.

Avtalen med *Balkanländerna* innehåller bestämmelser liknande de som finns i Europaavtalen. Senast tre respektive fem år efter det att avtalen trätt ikraft skall Kroatien respektive Makedonien garantera en skyddsnivå som motsvarar den som finns i EU. EU:s skyddsnivå på det immaterialrättsliga området är högre än den minimiskyddsnivå som TRIPS-avtalet kräver, bland annat vad avser skydd för patenträttigheter samt skydd för geografiska ursprungsbeteckningar.

4.5. Offentlig upphandling

- Mexicoavtalet täcker endast upphandlande enheter av varor och tjänster på central nivå. Chileavtalet täcker även enheter på regional och lokal nivå.
  - Balkanländerna skall anpassa sin lagstiftning till EU:s.
  - I Medelhavsavtalen sägs endast att den offentliga upphandlingen gradvis skall liberaliseras.
-

EU gav *Mexico* tillgång till EU:s upphandlingsmarknad i enlighet med EU:s åtaganden i WTO:s avtal om offentlig upphandling (GPA). I gengäld fick EU tillgång till den mexikanska marknaden enligt Mexicos åtaganden i NAFTA. I Mexicoavtalet täcks endast upphandlande enheter på central nivå (statliga myndigheter och företag). Avtalet täcker offentlig upphandling av varor, tjänster och byggtjänster över vissa angivna värdenivåer.

Chileavtalet går längre och täcker upphandlande enheter av varor och tjänster på både central, regional och lokal nivå. Avtalet har även större täckning gällande inkluderade varor och tjänster än Mexicoavtalet. Slutligen ingår ”public work concession” som varken finns i GPA eller i Mexicoavtalet. Chile binder sig också för att införa ett elektroniskt informationssystem för upphandling.

Balkanländerna skall gradvis under tioårsperioden tillnärma sin lagstiftning för offentlig upphandling med EU:s. I avtalen med *Medelhavsländerna* sägs endast att målsättningen för den offentliga upphandlingen är att denna gradvis skall liberaliseras.

4.6. Konkurrens

- Konkurrensavsnitten i EU:s bilaterala avtal uppvisar stora likheter, men också grundläggande skillnader beträffande tillnärmning av konkurrenslagstiftning, former för samarbete och rätt till sanktioner.
-

Konkurrensavsnitten i EU:s bilaterala avtal består av ett antal likartade element. I regel fastställs att konkurrensbegränsande avtal, missbruk av dominerande ställning och konkurrensnedvridande stödåtgärder inte är förenliga med avtalets funktion. Andra vanliga element rör utfärdande av implementerande föreskrifter, former för samarbete, krav på transparens, utbyte av information, tekniskt bistånd samt tvistlösning. Konkurrensavsnitten innehåller också ofta bestämmelser om subventioner, statliga monopol och statliga bolag med särskilda rättigheter.

Exempelvis skall *Makedonien* och *Kroatien* betraktas som stödberättigade områden enligt EU:s regler för statliga stödåtgärder under en övergångsperiod på fyra år. Parterna skall årligen för varandra redovisa det totala beloppet och fördelningen av de offentliga stödåtgärderna. I avtalen med de tre *Medelhavsländerna* skall dessa gradvis anpassa alla statliga handelsmonopol så att det efter fem år inte förekommer någon diskriminering vid upphandling och saluförande av varor av EU-företag. Egypten skall dessutom årligen rapportera om det statliga stödet.

Även om konkurrensavsnitten i EU:s bilaterala avtal uppvisar stora likheter finns grundläggande skillnader. Ett viktigt särdrag är att vissa avtal föreskriver att bedömningen huruvida konkurrensbegränsande åtgärder skall anses strida mot avtalets funktion, skall göras på grundval av EG-rätten. Konkurrensavsnitten i *Balkanavtalen* liknar i hög grad motsvarande avsnitt i *Europaavtalen* och slår fast att konkurrensbegränsande åtgärder skall utvärderas enligt EG-rätten. Detta är däremot inte fallet i avtalet med *Egypten*.

En annan skillnad rör graden av samarbete. Mer avancerade former för samarbete fastställs bland annat i EU:s avtal med *Mexico* och *Chile* medan *Balkanavtalen* och *Medelhavsavtalen* i princip helt saknar bestämmelser om samarbete. En förklaring härtill ligger i ländernas olika konkurrenspolitiska utvecklingsnivå.

Vidare varierar rätten till sanktioner då konkurrensbegränsande åtgärder anses strida mot avtalet. Avtalen med *Makedonien* och *Egypten* ger i vissa fall parterna rätt att vidta ”lämpliga åtgärder”. I fall där konkurrensnedvridande stödåtgärder anses strida mot avtalet måste dock motåtgärderna vara förenliga med WTO-avtalet.

4.7. Suspendering av avtal

- I avtalen med Algeriet, Libanon, Makedonien och Kroatien finns en gemensam deklARATION med EU att brott mot de mänskliga rättigheterna utgör ett väsentligt avtalsbrott.
-

I samtliga *Medelhavsavtal* samt i *Balkanavtalen* slås i artikel 2 fast att avtalet grundas på ”demokratiska principer och grundläggande mänskliga rättigheter som fastställs i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna... och ingår som en väsentlig beståndsdel i detta avtal”.

I förhandlingarna med *Egypten* ville EU införa en gemensam förklaring att brott mot artikel 2, det vill säga de mänskliga rättigheterna, var ett väsentligt avtalsbrott och kunde leda till att avtalet suspenderades.

Någon sådan gemensam deklARATION om väsentligt avtalsbrott hade inte funnits i de tidigare Medelhavsavtalen. Egypten vägrade emellertid att gå med på en sådan, med hänvisning till att det inte fanns i avtalet med Israel. Någon gemensam förklaring finns därför inte i Egyptenavtalet.

I avtalen med *Algeriet*, *Libanon*, *Makedonien* och *Kroatien* finns dock såväl artikel 2 som en artikel som handlar om sanktioner om motparten inte fullgör sina skyldigheter. Enligt den gemensamma förklaringen till sistnämnda artikel skall brott mot de mänskliga rättigheterna utgöra ett väsentligt avtalsbrott.

5. Hur de bilaterala och regionala frihandelsavtalen kan bana vägen för Sveriges och EU:s arbete med det multilaterala regelverket

---

- Mexico- och Chileavtalen kan tjäna som förebild för en liberalisering av jordbruks- och fiskeprodukter.
  - På tjänsteområdet täcker avtalen med Mexico och Chile i stort sett alla tjänstesektorer och innehåller endast några få undantag. Detta är en modell som är alltför långtgående för att kunna användas i GATS-förhandlingarna. Den enda framkomliga vägen i dessa är att åtagandena liksom hittills görs sektor för sektor i form av positiva listor.
  - Förhandlingarna med Mexico och Chile visar att det är svårt att få EU:s motparter att inkorporera mer långtgående åtaganden på investeringsområdet. I eventuella förhandlingar i WTO om ett investeringsavtal bör siktet vara inställt på att detta blir flexibelt och lämnar utrymme för lägre respektive högre grad av åtaganden.
  - I fråga om immaterialrätt går Chileavtalet längre i substansen än vissa TRIPS-bestämmelser. Om EU syftar att uppnå ett längre gående immaterialrättsligt skydd i hela världen kan detta avtal tjäna som förebild.
  - I Mexico- och Chileavtalen finns åtaganden om offentlig upphandling av tjänster som kan tjäna som förebild i WTO-översynen av avtalet om offentlig upphandling.
  - Konkurrensavsnitten i avtalen med Mexico och Chile innehåller element som skulle kunna användas som förebilder för ett multilateralt avtal.
-

Kommissionen har nyligen framhållit att ett regionalt handelsavtal numera innehåller mycket mer än bara en ömsesidig liberalisering av varuhandeln. Avtalen innehåller ofta regler om tjänster, investeringar, immaterialrätt, offentlig upphandling, konkurrensregler och andra icke-

tariffära områden. Avtalen innehåller också i större utsträckning en mer automatisk och bindande tvistlösningsprocedur i syfte att genomföra och tillämpa de rättigheter och skyldigheter som avtalen innebär.

EU:s bilaterala och regionala avtal kan på vissa områden bana väg för lösningar som sedan kan tas upp på den multilaterala nivån. Det är viktigt att det multilaterala systemet tillgodogör sig de bilaterala och regionala landvinningarna och förmår inkorporera nya politikområden för att de bilaterala, regionala och multilaterala strävandena även i framtiden skall samverka.

Kommissionen har utpekat avtalet med Chile som ett riktmärke för EU:s kommande bilaterala och regionala avtal. Det finns därför anledning att gå igenom elementen i detta samt Mexicoavtalet för att se i vilken utsträckning de, eller delar av dem, skulle kunna föras in i det multilaterala regelverket.

5.1. Varor

Tullförhandlingar för industrivaror har hitintills alltid stått på den multilaterala förhandlingsagendan. Däremot kan åtagandena i avtalen med Mexico och Chile ifråga om jordbruks- och fiskeprodukter ge en indikation på vilken liberalisering EU kan vara beredd att göra på det multilaterala planet, under förutsättning att lämpliga motprestationer görs av andra parter.

5.2. Tjänster

I de pågående tjänsteförhandlingarna i WTO har EU delat ut kravlistor till och erhållit kravlistor från andra medlemsländer. Dessa kommer att utgöra underlaget för förhandlingarna. I Mexico- och Chileavtalen täcker åtaganden i stort sett alla tjänstesektorer med undantag för de tre sektorer som nämnts ovan i avsnitt 4.2. I GATS görs åtagandena sektor för sektor och delar av avtalet gäller endast de sektorer som länderna själva listat. Detta är den enda framkomliga vägen på det multilaterala planet.

Chileavtalet innehåller även innovativa regler om inhemska regleringar. Arbete med detta pågår i WTO och Chileavtalet borde kunna utgöra en inspirationskälla.

5.3. Investeringar

Såväl förhandlingarna med Mexico som med Chile visade att det är svårt att inkorporera mer långtgående åtaganden från motparten än vad man har i sitt inhemska regelverk för utländska investerare. Längst kom EU i avtalet med Chile, men nådde inte paritet med investeringsbestämmelserna i NAFTA i förhandlingarna med Mexico. I eventuella förhandlingar i WTO om ett investeringsavtal måste man ha siktet inställt på att avtalet blir flexibelt och lämnar utrymme för en lägre grad av åtaganden liksom för en högre. Minimnivån för åtagandena bör inte vara högre än att flertalet u-länder kan acceptera den.

5.4. Immaterialrätt

I fråga om immaterialrätt går Chileavtalet längre i substans än det multilaterala regelverket (TRIPS). I detta åtar sig parterna att ansluta sig till konventioner som ännu inte är inkorporerade i TRIPS-avtalet samt att erbjuda effektiva medel för genomförande av dessa konventioner. I vin- och spritavtalet med Chile har man även gått utöver TRIPS-bestämmelserna genom att ge en tydligare definition av vissa begrepp och definiera nya begrepp samt att lista särskilda skyddade beteckningar. På detta sätt begränsas parternas tolkningsutrymmen. Om EU syftar att uppnå ett längre gående immaterialrättsligt skydd i hela världen kan dessa avtal tjäna som förebild.

5.5. Offentlig upphandling

WTO:s avtal om offentlig upphandling (GPA) är ett plurilateralt avtal. Enligt praxis har nya WTO-medlemmar, som till exempel Moldova, Georgien och Kirgizistan, blivit observatörer. Trots detta är en överväldigande majoritet av u-länder, bland annat Mexico, Indien och Egypten, varken medlemmar eller observatörer. Chile är observatör och genom att träffa ett avtal med EU som går längre än GPA ökar chanserna att Chile tar steget och ansöker om att få inleda förhandlingar i WTO om att ansluta sig till avtalet.

I den ordinarie WTO-verksamheten pågår en översyn av GPA för att förenkla regelverket, bland annat för att göra avtalet mer attraktivt för u-länder. Dessa förenklingar har införts i avtalet genom bestämmelser om icke-diskriminerande behandling, insyn, förutsägbarhet och rättvisa procedurer. Inom ramen för tjänstediskussionerna diskuteras möjligheterna att framförhandla multilaterala regler för offentlig upphandling av tjänster. Avtalen med Chile och Mexico bygger på GPA, men det förra innehåller också skrivningar om elektronisk upphandling. Dessa skrivningar skulle kunna vara en inspirationskälla för WTO.

5.6. Konkurrens

Avtalen med Mexico och Chile innehåller element som skulle kunna användas som förebilder för ett multilateralt avtal. Samtidigt begränsas avtalens användbarhet gentemot de WTO-medlemmar som befinner sig på en betydligt lägre konkurrenspolitisk utvecklingsnivå. Vidare saknar sannolikt EU:s avtal med mindre utvecklade länder den attraktionskraft som krävs för att u-länder skall vilja ansluta sig till ett WTO-avtal med ett motsvarande innehåll. En idag framkomlig väg kan därför vara ett flexibelt avtal som kombinerar element från avtalen med Mexico och Chile, med ett utrymme för u-länder att implementera en effektiv konkurrenslagstiftning i sin egen takt.

Kommerskollegium

National Board of Trade

KOMMERSKOLLEGIUM
BOX 6803, S-113 86 STOCKHOLM, SWEDEN
TEL +46(0)8-690 48 00 FAX +46(0)8-30 67 59
E-POST: registrator@kommers.se
www.kommers.se

ISBN: 91-974163-6-3